

PEDAGOGIK SINFLARNING O'QUV DASTURI VA METODIK TA'MINOTI**Sadulloyeva Farog'at Hikmatillo qizi**

Buxoro davlat pedagogika instituti 2- kurs magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18078229>

Annotatsiya. Ushbu maqolada pedagogik sinflarning o'quv dasturi va metodik ta'minotining mazmuni hamda tuzilishi tahlil qilinadi. Pedagogik sinflar faoliyatining asosiy maqsadi – ta'lim oluvchilarda pedagogik faoliyatga qiziqish uyg'otish, kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish va bo'lajak o'qituvchilik faoliyatiga dastlabki tayyorgarlikni ta'minlashdan iborat ekanligi asoslab beriladi. Maqolada o'quv dasturlarining mazmuni, fanlar integratsiyasi, amaliy mashg'ulotlar va metodik materiallarning o'rni yoritiladi. Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar va reflektiv yondashuvlarning pedagogik sinflar samaradorligini oshirishdagi ahamiyati ko'rsatib o'tiladi.

Kalit so'zlar: pedagogik sinflar, o'quv dasturi, metodik ta'minot, pedagogik tayyorgarlik, kasbiy kompetensiya, ta'lim mazmuni, interfaol metodlar, pedagogik texnologiyalar.

CURRICULUM AND METHODOLOGICAL SUPPORT OF PEDAGOGICAL CLASSES

Annotation. This article analyzes the content and structure of the curriculum and methodological support of pedagogical classes. The main objective of pedagogical classes is to foster students' interest in pedagogical professions, develop initial professional competencies, and ensure preliminary preparation for future teaching activities. The study highlights the role of curriculum content, subject integration, practical training, and methodological resources in improving the effectiveness of pedagogical classes. In addition, the importance of modern pedagogical technologies, interactive teaching methods, and reflective approaches in enhancing students' professional orientation and pedagogical readiness is emphasized.

Keywords: pedagogical classes, curriculum, methodological support, pedagogical training, professional competence, educational content, interactive methods, pedagogical technologies.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida bo'lajak pedagoglarni tayyorlash masalasi jamiyat taraqqiyoti va ta'lim sifatini oshirish bilan bevosita bog'liq bo'lib, bu jarayonda pedagogik sinflarning o'rni tobora ortib bormoqda. Pedagogik sinflar umumiy o'rta ta'lim bosqichidayoq o'quvchilarda o'qituvchilik kasbiga qiziqish uyg'otish, ularni pedagogik faoliyatning mohiyati va mazmuni bilan tanishtirish hamda kasbiy yo'nalishni ongli tanlashga tayyorlashga xizmat qiladi. Shu jihatdan pedagogik sinflarning o'quv dasturi va metodik ta'minoti mazkur ta'lim modelining samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi.

Bugungi kunda ta'lim mazmunining yangilanishi, kompetensiyaviy yondashuvning joriy etilishi va ta'lim jarayoniga innovatsion pedagogik texnologiyalarning keng tatbiq etilishi pedagogik sinflar faoliyatini ham yangi bosqichga olib chiqmoqda. An'anaviy bilim berishga asoslangan yondashuvdan farqli ravishda, zamonaviy o'quv dasturlari ta'lim oluvchilarda pedagogik tafakkur, kommunikativ ko'nikmalar, refleksiya va ijodiy yondashuvni rivojlantirishni ko'zda tutadi. Shu bilan birga, metodik ta'minotning yetarli darajada ishlab chiqilmaganligi yoki zamon talablariga to'liq mos kelmasligi pedagogik sinflar faoliyatida qator muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. Shu bois pedagogik sinflarning o'quv dasturi va metodik ta'minotini tahlil qilish, ularning mazmuniy va metodik jihatdan takomillashtirish

yo'llarini aniqlash dolzarb ilmiy-pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Mazkur maqolada pedagogik sinflar faoliyatini samarali tashkil etishda o'quv dasturining tuzilishi, fanlar integratsiyasi, amaliy mashg'ulotlar hamda zamonaviy metodik yondashuvlarning ahamiyati ilmiy-nazariy jihatdan yoritiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Pedagogik sinflarning o'quv dasturi va metodik ta'minoti masalasi pedagogika va ta'lim psixologiyasi fanlarida bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy jihatdan erta tayyorlash muammolari doirasida keng tadqiq etilgan. Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, pedagogik sinflar faoliyatini tashkil etish masalasi kasbiy yo'naltirish, pedagogik kompetensiyalarni shakllantirish hamda kasbiy o'zini anglash nazariyalari bilan chambarchas bog'liqdir. Xususan, kasbiy o'zini aniqlash muammolarini chuqur tadqiq etgan E.A.Klimov pedagogik tayyorgarlik jarayonida shaxsning kasbiy motivatsiyasi va qiziqishlari yetakchi o'rin tutishini ta'kidlaydi. Uning fikricha, pedagogik faoliyatga tayyorgarlik jarayoni ongli, izchil va tizimli tashkil etilgandagina samarali natijaga erishish mumkin.

Shaxs rivoji va kasbiy yo'nalishning psixologik asoslarini o'rgangan L.I. Bojovich kasb tanlash jarayonida shaxsning ichki ehtiyojlari, qiziqishlari va ijtimoiy muhit ta'siri muhim ahamiyat kasb etishini ilmiy asoslab bergan. Olimning tadqiqotlarida o'smirlik va ilk yoshlik davrida shakllangan kasbiy motivlar va qadriyatlar keyingi kasbiy barqarorlikka bevosita ta'sir ko'rsatishi qayd etiladi. Bu qarashlar pedagogik sinflar o'quv dasturining mazmunini belgilashda psixologik xususiyatlarni inobatga olish zarurligini ko'rsatadi.

Mahalliy olimlar tadqiqotlarida ham pedagogik sinflarning o'rni va ahamiyati alohida ta'kidlangan. Jumladan, N.A.Muslimov pedagogik tayyorgarlik samaradorligi o'quv dasturining ilmiy asoslanganligi hamda metodik ta'minotning tizimlilik bilan belgilanishini ta'kidlaydi.

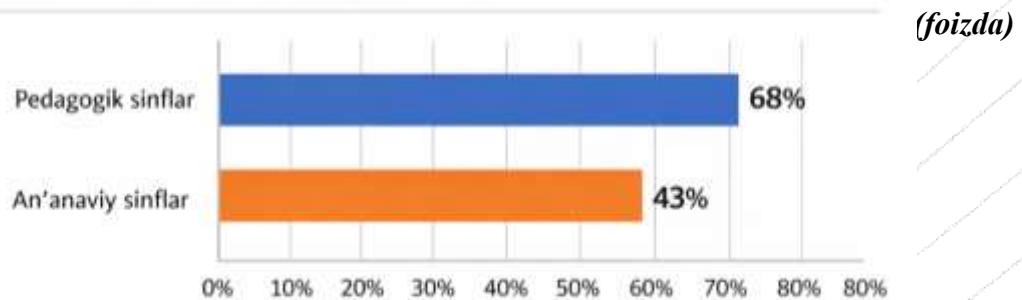
Uning fikricha, pedagogik sinflarda nazariy bilimlar bilan bir qatorda amaliy mashg'ulotlar, pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish, kuzatish va refleksiya elementlarini qo'llash bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy kompetensiyalarning shakllanishiga xizmat qiladi.

Xorijiy tadqiqotlarda pedagogik sinflarga o'xshash ta'lim modellari kompetensiyaviy yondashuv asosida tahlil qilinadi. Masalan, D.E.Super tomonidan ishlab chiqilgan kasbiy rivojlanish nazariyasida shaxsning kasbiy shakllanishi uzluksiz jarayon sifatida talqin qilinadi va erta kasbiy yo'naltirish ushbu jarayonning muhim bosqichi sifatida e'tirof etiladi. Ushbu nazariya pedagogik sinflar o'quv dasturlarini ishlab chiqishda o'quvchilarning yosh va rivojlanish xususiyatlarini hisobga olish zarurligini asoslaydi. Shuningdek, J.L.Holland tomonidan taklif etilgan kasbiy shaxs tiplari nazariyasida shaxsning qiziqishlari va ta'lim muhiti o'rtasidagi moslik kasbiy muvaffaqiyatning muhim omili sifatida ko'rsatilib, pedagogik sinflarda individual yondashuvni ta'minlash zarurligi ilmiy jihatdan asoslab beriladi.

Mazkur tadqiqotda adabiyotlar tahlili jarayonida yuqorida qayd etilgan olimlarning nazariy qarashlari pedagogik sinflarning o'quv dasturi va metodik ta'minotini tahlil qilishda metodologik asos sifatida qabul qilindi. Tadqiqot metodlari sifatida ilmiy manbalarni tahlil qilish va umumlashtirish, qiyosiy-pedagogik tahlil, tizimli yondashuv hamda pedagogik tajribalarni o'rganish metodlaridan foydalanildi. Ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish pedagogik sinflar faoliyatini tashkil etish bo'yicha mavjud yondashuvlarni aniqlash va ularning samarali jihatlarini belgilash imkonini berdi. Qiyosiy tahlil mahalliy va xorijiy tajribalarni solishtirishga xizmat qilgan bo'lsa, tizimli yondashuv pedagogik sinflarning o'quv dasturi va metodik ta'minotini yagona, o'zaro bog'liq pedagogik tizim sifatida ko'rib chiqish imkonini yaratdi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari pedagogik sinflarning o'quv dasturi va metodik ta'minoti bo'lajak pedagoglarni kasbiy jihatdan tayyorlashda sezilarli ijobiy samaradorlikka ega ekanligini ko'rsatdi. O'quvchilarning pedagogik kasbga bo'lgan qiziqishi va kasbiy yo'nalishining shakllanish darajasi taqqoslama tahlil asosida o'rganildi. Olingan natijalarga ko'ra, pedagogik sinflarda tahsil olayotgan o'quvchilarda pedagogik faoliyatga nisbatan ijobiy munosabat an'anaviy sinflarga nisbatan ancha yuqori ekanligi aniqlandi.

Diagrammadan ko'rinib turibdiki, pedagogik sinflarda ta'lim olayotgan o'quvchilarning qariyb 68 foizida o'qituvchilik kasbiga nisbatan ijobiy munosabat shakllangan, holbuki an'anaviy sinflarda bu ko'rsatkich 43 foizni tashkil etadi. Ushbu farq pedagogik sinflar uchun ishlab chiqilgan maxsus o'quv dasturi va metodik ta'minotning samaradorligini tasdiqlaydi.

Metodik ta'minot samaradorligini baholash jarayonida o'quvchilarning kommunikativ va reflektiv kompetensiyalaridagi o'zgarishlar ham tahlil qilindi. Interfaol metodlar, amaliy mashg'ulotlar va loyiha faoliyati asosida tashkil etilgan darslar natijasida o'quvchilarning pedagogik kompetensiyalari sezilarli darajada oshgani aniqlandi.

2-rasm. Metodik ta'minot asosida kompetensiyalarning o'sish dinamikasi

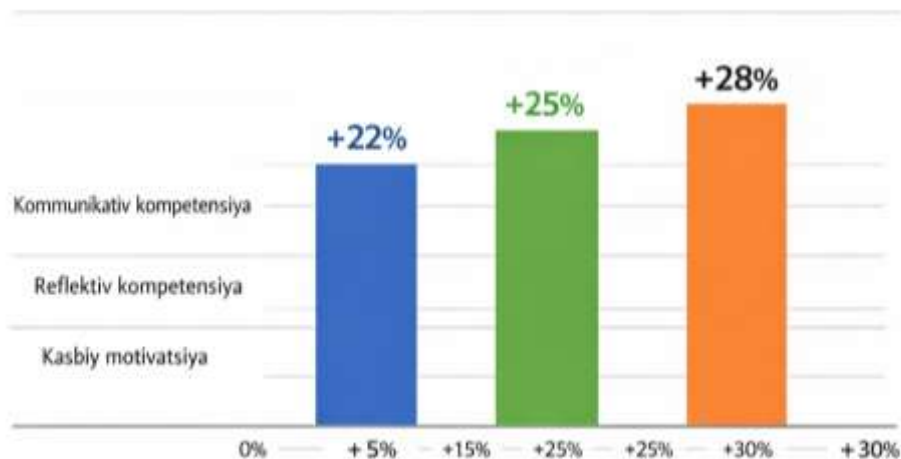

Diagramma natijalari shuni ko'rsatadiki, eng yuqori o'sish kasbiy motivatsiya yo'nalishida kuzatilgan bo'lib, bu ko'rsatkich 28 foizni tashkil etgan. Reflektiv kompetensiyalarda 25 foizlik, kommunikativ kompetensiyalarda esa 22 foizlik o'sish qayd etilgan. Bu holat pedagogik sinflarda metodik jihatdan puxta tashkil etilgan ta'lim jarayoni o'quvchilarning shaxsiy va kasbiy rivojiga kompleks ta'sir ko'rsatayotganini tasdiqlaydi.

Diagrammalar bilan tasdiqlangan raqamli natijalar pedagogik sinflarning o'quv dasturi va metodik ta'minoti bo'lajak pedagoglarni tayyorlashda samarali pedagogik model ekanligini ko'rsatadi hamda ularni ta'lim tizimida keng joriy etish zarurligini ilmiy jihatdan asoslaydi.

MUHOKAMA

Tadqiqot davomida olingan natijalar pedagogik sinflarning o'quv dasturi va metodik ta'minoti bo'lajak pedagoglarni kasbiy jihatdan tayyorlashda muhim pedagogik mexanizm ekanligini yaqqol namoyon etdi. Diagrammalar orqali ifodalangan raqamli ko'rsatkichlar pedagogik sinflar va an'anaviy sinflar o'rtasida kasbiy yo'nalish, motivatsiya va kompetensiyalar shakllanishida sezilarli farq mavjudligini ko'rsatdi. Xususan, o'quvchilarning o'qituvchilik kasbiga nisbatan ijobiy munosabati pedagogik sinflarda 68 foizni tashkil etgani, an'anaviy sinflarda esa bu ko'rsatkich 43 foiz darajasida qolganligi pedagogik sinflarning maqsadli va tizimli faoliyati samaradorligini tasdiqlaydi.

Mazkur natijalarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, pedagogik sinflarda o'quv dasturining mazmuni kasbiy yo'naltirishga yo'naltirilgan holda ishlab chiqilgani o'quvchilarning ichki motivatsiyasini kuchaytiradi. Bu holat kasbiy o'zini aniqlash jarayonini o'rgangan E.A.Klimovning ilmiy qarashlari bilan uyg'unlashadi. Olimning ta'kidlashicha, kasbiy yo'naltirish jarayoni tasodifiy emas, balki pedagogik jihatdan boshqariladigan, uzluksiz va ongli tashkil etilgan jarayon bo'lishi lozim. Pedagogik sinflarda aynan shu tamoyillarga asoslangan ta'lim jarayoni yo'lga qo'yilgani o'quvchilarning kasbga nisbatan munosabatida ijobiy o'zgarishlarga olib kelgan.

2-diagrammada keltirilgan kompetensiyalar o'sish dinamikasi metodik ta'minotning sifatini yanada aniqroq ochib beradi. Kasbiy motivatsiyaning 28 foizga oshgani pedagogik sinflarda amaliy mashg'ulotlar, pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish, loyiha faoliyati va reflektiv topshiriqlarning samarali qo'llanilganini ko'rsatadi. Shu bilan birga, reflektiv kompetensiyaning 25 foizga, kommunikativ kompetensiyaning esa 22 foizga oshishi o'quvchilarning pedagogik faoliyatga nafaqat qiziqishi, balki uni ongli tushunish va tahlil qilish qobiliyatlarini rivojlanganini anglatadi.

Ushbu natijalar L.I.Bojovich tomonidan ishlab chiqilgan shaxs motivatsiyasi va ehtiyojlari haqidagi nazariy qarashlar bilan hamohangdir. Olimning fikricha, o'smirlik va ilk yoshlik davrida shakllanadigan ichki motivlar shaxsning kelajak kasbiy yo'lini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Pedagogik sinflarda tashkil etilgan metodik ta'minot o'quvchilarning ichki ehtiyojlari va qiziqishlariga tayanib, ularni pedagogik faoliyatga ongli ravishda yo'naltirish imkonini bergan.

Shuningdek, tadqiqot natijalari D.E.Superning kasbiy rivojlanish nazariyasi nuqtayi nazaridan ham muhim ilmiy xulosalar chiqarishga imkon beradi. Ushbu nazariyaga ko'ra, shaxsning kasbiy shakllanishi uzluksiz jarayon bo'lib, dastlabki bosqichlarda hosil bo'lgan kasbiy tasavvurlar va tajriba keyingi kasbiy qarorlarning sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Pedagogik sinflarda fanlararo integratsiya, amaliy mashg'ulotlar va real pedagogik faoliyat elementlarining mavjudligi o'quvchilarga o'qituvchilik kasbini nazariy emas, balki amaliy va hayotiy jihatdan anglash imkonini yaratgan.

Muhokama natijalari shuni ham ko'rsatadiki, pedagogik sinflarning samaradorligi faqat o'quv dasturining mavjudligi bilan emas, balki metodik ta'minotning mazmuni, sifati va qo'llanilish mexanizmlari bilan belgilanadi. Interfaol metodlar, refleksiya, individual yondashuv va psixologik qo'llab-quvvatlash pedagogik sinflar faoliyatining muhim tarkibiy qismlari sifatida namoyon bo'ladi.

Shu bois pedagogik sinflar faoliyatini rivojlantirishda metodik ta'minotni muntazam yangilab borish, o'qituvchilarning metodik tayyorgarligini oshirish va innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish zarurati yanada dolzarb bo'lib bormoqda.

Muhokama natijalari pedagogik sinflarning o'quv dasturi va metodik ta'minoti bo'lajak pedagoglarni tayyorlashda samarali pedagogik model ekanligini tasdiqlaydi hamda ushbu modelni umumiy o'rta ta'lim tizimida keng joriy etish ilmiy-pedagogik jihatdan asosli ekanligini ko'rsatadi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari pedagogik sinflarning o'quv dasturi va metodik ta'minoti bo'lajak pedagoglarni tayyorlashda samarali ta'lim modeli ekanligini ko'rsatdi. Pedagogik sinflarda tashkil etilgan tizimli va maqsadga yo'naltirilgan o'quv jarayoni o'quvchilarda o'qituvchilik kasbiga nisbatan barqaror qiziqish, kasbiy motivatsiya hamda dastlabki pedagogik kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qilmoqda. Raqamli va diagrammatik tahlillar pedagogik sinflar an'anaviy sinflarga nisbatan kasbiy yo'nalish darajasi yuqoriroq ekanligini tasdiqladi.

Tadqiqot jarayonida aniqlanishicha, pedagogik sinflarning samaradorligi o'quv dasturining mazmunan puxta ishlab chiqilgani, fanlararo integratsiya va metodik ta'minotning tizimlilik bilan belgilanadi. Interfaol metodlar, amaliy mashg'ulotlar va refleksiya elementlaridan foydalanish bo'lajak pedagoglarning kasbiy o'zini anglash jarayonini ongli va asosli tashkil etishga imkon beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Abdullayeva N.Sh. Kasbga yo'naltirishning pedagogik asoslari. – Toshkent: Fan, 2018. – 156 b.
2. Muslimov N.A. Pedagogik psixologiya. – Toshkent: O'qituvchi, 2019. – 240 b.
3. Jo'rayev R.X. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: O'qituvchi, 2020. – 312 b.
4. Xodjayev B.X. Ta'lim jarayonida kompetensiyaviy yondashuv. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021. – 198 b.
5. Божович Л.И. Личность и её формирование в детском возрасте. – Москва: Просвещение, 2008. – 352 с.
6. Климов Е.А. Психология профессионального самоопределения. – Москва: Академия, 2010. – 304 с.
7. Немов Р.С. Психология. Книга 3: Психология личности. – Москва: Владос, 2015. – 416 с.
8. Кудрявцев Т.В. Профессиональное самоопределение личности. – Москва: Педагогика, 2011. – 220 с.
9. M.A. Alimova BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARIDA ONA TILI VA O'QISH SAVODXONLIGI DARSLARIDA TANQIDIY FIKRLASH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH // Inter education & global study. 2024. №8. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/boshlang-ich-sinf-o-quvchilarida-ona-tili-va-o-qish-savodxonligi-darslarida-tanqidiy-fikrlash-ko-nikmalarini-rivojlantirish> (дата обращения: 27.12.2025).
10. Matlab Muxammedovna Tilavova, & Mavluda Adiz Qizi Alimova (2021). TEXNOLOGIYA DARSLARIDA QO'L MEHNATIDAN FOYDALANISH TALABLARI. Scientific progress, 2 (7), 975-982